

Omdat er in deze publicatie er niet aan is te ontkomen bepaalde monumentale termen of stijlperiodes te benoemen. Is hier een verklarende woordenlijst.

Termen op de monumentenlijst

Schilddak	- dat uit vier schuine vlakken (schilden) bestaat
Zadeldak	- (=geveldak) dak waarvan de voorzijde opgemetseld is en tot de gevel behoort
Klokgevel	- gevel welks top de vorm van de doorsnede van een klok heeft
Tuitgevel	- gevel waarvan de top met twee rechte lijnen schuin toe loopt
Puntgevel	- gevel die naar boven toe in een punt uitloopt
Trapgevel	- gevel die trapsgewijs versmalt
Lijstgevel	- gevel met een aan de bovenkant een uitspringende rand (=lijst)
Hoofdgestel	- (tefelment) benaming voor architraaf, fries en kroonlijst tezamen
Architraaf	- hoofdbalk van het kroonwerk van een gebouw, die op de kapitelen der zuilen rust en het verdere lijstwerk (fries, kroonlijst) draagt
Fries	- verticaal vlak in een hoofdgestel tussen architraaf en kroonlijst, vaak beschilderd of met beeldhouwwerk versierd
Kroonlijst	- bovenste lijst van een hoofdgestel, boven het fries, in het algemeen ter van een gebouw naar boven (vaak als lijstgoot), ook aan poorten, kasten, enz. en in zalen met rijk bewerkte plafonds
Dekplaat	- 1. Plat stuk steen, hout of ijzer tot afdekking 2. vloersteen (bv in kerken)
Tussendekplaat	- plaat in een slot tussen twee dekplaten Toog- overdekking, vaak uitspringend, van een muuropening
Ontlastingsboog	- boog gemetseld in een muur boven een raam- of deuropening en dienend om het erboven liggende metselwerk te dragen
Vlecht(bies)bogen	- elkaar kruisende bogen van een fries of blinde arcade
Arcade	- 1. booggewelf 2. reeks bogen rustend op pilaren, bogengaanderij
Gewelf	- 1. metselwerk op bogen gebouwd, hol gebogen zolderwerk 2. overwelfde ruimte
Sluitsteen	- 1. middelste steen van een gewelf 2. steen die een rollaag, enz. afsluit

Rol(laag)	- elk der afzonderlijk over elkaar gemetselde lagen van een gewelf, van meer dan een halve steen
Pilaster	- vierkante platte zuil, die uit een wand of uit een hoek van twee woningen een weinig naar voren komt
Console	- veelal enigszins S-vormige bewerkte draag- of kraagsteen, meer hoog dan breed- in het algemeen vooruitspringend deel dat dient om iets te ondersteunen
Klos	- breed of dik hout, mee dienende om iets te steunen of te ondersteunen
Dorpel	- drempel; bouwkundig hoeft dit niet aan de onderzijde te zijn , ook bovenste horizontale deel van een kozijn
Dakkapel	- klein, hoog aangebracht dakvenster met een spitse kap (kerk)
Basiliek	- 1. eretitel voor sommige kerken 2. (bij de Romeinen): langwerpig vierkant gebouw met zuilenrijen, waarin zij rechtszittingen hielden en handelszaken afdeden Deze basilieken later soms als christelijke kerken gebruikt. Vandaar: Chr. Kerken in dezelfde vorm gebouwd met verhoogd middenschip
Beuk	- ruimte tussen twee rijen pilaren (in een kerk)
Tongewelf	- ton-vormig gewelf, gewelf waarvan de doorsnede een halve cirkel of ellips is
Abside	- in christelijke kerken: halfronde of veelhoekige uitbouw die het koor afsluit. Kan ook aan een transept voorkomen
Transept	- dwarsvleugel van een gebouw. Dwarspand van een kerk, rechthoekig de lengte-as snijdend
Schip	- hoofdruimte of middenruimte van een kerkgebouw
Epitaaf	- grafschrift of grafsteen/tombe
Travee	- 1. vlak van een gevel of wand, dat door de indeling daarvan als een eenheid beschouwd kan worden 2. gewelfvlak tussen twee gordelbogen, zoals in het middenschip van een kerk
Pijler	- steunpilaar; stenen, houten of ijzeren ondersteuning van moerbalken of gewelven; meestal vierkant soms rond van doorsnede. Onderscheid met zuil of kolom is, dat pijler niet altijd gelijkmatig van dikte is
Vlechtingen	- kruispunt van haaks op elkaar uitgevoerd metselwerk (bv. horizontaal of vertikaal)
Bosseren	- het (in bossen) verenigen van verschillende lagen stenen tot een groot vlak (bv. met pleisterwerk)

Boucharderen	- natuursteen of beton bewerken, zodat een ruw oppervlak ontstaat met een Bouchardeerhamer= bosserhamer
Dam	- (tech.) middenstuk, gedeelte van muur tussen twee kozijnen en penant, of tussen kozijn en muur
Risalië	- de delen van een voorgevel die vooruit springen, minstens een venster breed en over de gehele hoogte doorlopend
Zwikkvulling	- decoratieve vulling van deel tussen bv. ronde boog en omlijsting
Kalf	- dwarshout, koppelbalk, glashout, regel tussen deur en lichtraam, dwarsregel in een kozijn, middenkalf
Roede	- tussenregel van een glasraam
Gezwent	- gedraaid, van richting veranderd
Geheng	- deurengesel, har
Opkamer	- vertrek dat hoger is dan de andere kamers op de zelfde verdieping
Plint	- 1. Onderste rechtopgaande deel van het basement van een zuil 2. vlak stuk verzwaring aan de voet van een gebouw 3. vlak belegstuk van marmer, hout aan de voet der wanden in gangen en kamers en voetlijst
Alternerend Stelsel	- afwisseling van zuilen en pijlers of van zwaardere en lichtere pijlers
Ijsselsteen	- steen zoals die gebakken wordt langs de Hollandse IJssel, kleiner van formaat dan Waalsteen
Fronton	- driehoekig of segmentvormig door lijsten omsloten, vlak dat een (klassieke) gevel bekroont. Ook een dergelijk veld of versiersel boven ramen, deuren, kasten, enz.
Feston	- (bouw.) ornament van bloemen en bladeren, niet als guirlande
Festoen	- (bouw.) nabootsing van guirlandes van groen, bloesem of vruchten
Kapiteel	- bovendee, bekroning van een zuil, pilaar of pilaster, die in het algemeen draagt en in zijn vorm of bewerking een kenmerk vormt voor verschillende bouwsoorten
Cartouche	- met krullen en rolwerk omlijst, meestal gebogen vlak, waarop een opschrift is of kan worden aangebracht
Oeil de boeuf	- rond, ovaal of achthoekig klein lichtvenster in daken, gewelven of gevelfrontons
Latei	- draagstuk, ijzeren of houten draagbalk boven vensteropeningen
Cannelures	- reeks verticaal naast elkaar geplaatste groeven aan de antieke zuilschacht

Triglyphen	- Dorische bouworde: steen met twee gleuven (eigenlijk twee halve gleuven) en afgeschuinde kanten in een fries boven de architraaf, die afwisselend met de metopen het fries vormen
Metopen	- versierd vlak tussen de triglyphen van een Dorische fries
Dorisch	- Griekse bouwstijl. (tijdperk in de Griekse kunstgeschiedenis)
Empire	- stijl uit de tijd van het keizerschap van Napoleon I
Gotiek	- bouwstijl die zich ontwikkelde uit de Romaanse stijl, kwam in de 11 ^e eeuw op in Noord Frankrijk (spitsboogstijl). Benaming "Gotiek" stamt uit de Renaissance
Renaissance	- betekent wedergeboorte. Tijdperk van de beschavingsgeschiedenis tegen het einde van de Middeleeuwen. Herleving van de kunst van de oude Grieken en Romeinen
Barok	- in de bouwkunst en aanverwante kunsten in stijl die ontstond in het begin van de 17 ^e eeuw in Italië
Ionisch	- Griekse bouwstijl (tijdperk in de Griekse kunstgeschiedenis)
Korintisch	- Griekse bouwstijl
Lotus	- waterplant, heilige bloem bij de Egyptenaren. Veel gebruikt versieringsmotief in de Griekse en Romaanse kunst
Meander	- oorspronkelijk: sterk kronkelende rivier in klein Azië. Naam voor bandversiering in de Griekse stijl
Obelisk	- smalle vierkante pilaar met piramidevormige kop
Pinakel	- kleine torenvormige afsluiting, in de Gotiek gebruikt als bekroning van verticale, architectonische geledingen
Acanthus	- plant uit het Middellandse zeegebied. De bladeren dienen als motief voor het ornament in de klassieke en vele latere stijlen
Trumeau	- 1. Muurvlak tussen twee vensters 2. penantspiegels of- tafel
Gerend	- een schuinse richting hebbend, tenzij aan een zijde, hetzij aan meer zijden
Palmet	- bouwkundige versiering, op een palmbiad gelijkend, aan zuilen, enz.